

Autoritet-stemmen i lærervejledninger

En præsentation af en analysetilgang til undersøgelse af lærervejledninger, der kan anvendes både analytisk og produktivt. Et empirisk bidrag i form af en femte analysekategori samt en vurdering af, hvordan kommunikationen i lærervejledninger potentielt positionerer læreren diskursivt.

Af Caroline Wrona Stjerne & Eva Munch Skovgren

Korrekt citering af denne artikel efter APA-systemet

(American Psychological Association System, 7th Edition):

Stjerne, C. W. & Skovgren, E. M. (2025). Autoritet-stemmen i lærervejledninger. En præsentation af en analysetilgang til undersøgelse af lærervejledninger, der kan anvendes både analytisk og produktivt. Et empirisk bidrag i form af en femte analysekategori, samt en vurdering af, hvordan kommunikation i lærervejledninger potentielt positionerer læreren diskursivt. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi*, (16), 51-84. DOI: 10.7146/lt.v10i16.145239

Abstract

Denne artikel præsenterer empirisk en femte ‘stemme’ i en analysetilgang til undersøgelse og udarbejdelse af lærervejledninger – en stemme, som vi kalder ‘autoritetsstemme’. Gennem en teoretisk bearbejdelse og en iterativ analyseproces placeres og anskueliggøres de fem stemmer, som tilsammen bidrager til en analysetilgang, der potentielt også kan bidrage produktivt i udviklingen af indholdet i fremtidige lærervejledninger.

Det teoretiske afsæt sker i den klassiske tilgang hos Remillard (2000, 2012), hvor lærervejledninger kan tale enten til eller gennem læreren. Ahl, Koljonen og Helenius (2017) udbygger denne tilgang yderligere – dels ved at nuancere til to stemmer (ekspert og filosof) og dels ved tilføjes af en fjerde stemme: Tale forbi læreren.

Gennem en kvalitativ analyse af 10 udvalgte lærervejledninger fra dansk.gyldendal.dk finder vi behov for at nuancere til-stemmen yderligere. Denne tilføjede stemme, autoritetsstemmen, beskrives gennem en række karakteristika og underbygges empirisk med eksempler på, hvordan læremiddelforfatterens subjektivitet fremtræder særligt eksplicit i lærervejledningen.

This article empirically presents a fifth voice to extend the analytical approach to the study and preparation of teacher guides. This fifth voice – what we call the authority voice – which we have developed through a theoretical elaboration and an iterative analysis process complements the other four voices. The four traditional voices and this fifth voice are visualized together, in turn engendering a more powerful analytic approach that can contribute productively to developing content in the future for teacher guides.

The theoretical starting point is the classical approach of Remillard (2000, 2012), where teacher guides can speak either to or through the teacher. Ahl, Koljonen and Helenius (2017) develop this approach further, partly by nuanced speaking to the teacher in two voices (expert and philosopher), and partly by adding a fourth voice: Talking past the teacher. Through a qualitative analysis of 10 selected teacher guides from dansk.gyldendal.dk, we find a need to give nuance to the voices. This added voice – the authority voice – is described through characteristics and empirical examples on how the subjectivity of the author appears particularly explicitly in the teacher guides.

Autoritet-stemmen i lærervejledninger

En præsentation af en analysetilgang til undersøgelse af lærervejledninger, der kan anvendes både analytisk og produktivt. Et empirisk bidrag i form af en femte analysekategori samt en vurdering af, hvordan kommunikationen i lærervejledninger potentielt positionerer læreren diskursivt

Caroline Wrona Stjerne, Tinderhøj Skole, &
Eva Munch Skovgren, Professionshøjskolen Absalon

Introduktion

Didaktiske læremidler formidler og repræsenterer et betydningsmæssigt indhold, som er tiltænkt at blive gjort til genstand for læring. De består oftest af en elevdel, der henvender sig til eleverne, og af en lærervejledning, som typisk vejleder læreren ved at formidle indhold og faglige mål samt ved at rammesætte aktiviteter og opgaver (Hansen, 2010).

Undersøgelser viser, at op mod 70-90 % af undervisningen kan være styret af didaktiske læremidler, hvilket indikerer, at didaktiske læremidler er den primære faglige kilde til undervisningen i mange fag (Mikk, 2000; Imsen, 2020). De didaktiske intentioner, som læremiddelforfatteren udtrykker gennem det didaktiske læremiddel, kan derfor have en betydelig indvirkning på den undervisningspraksis, som lærervejledningen søger at støtte og vejlede (Oksbjerg, 2021). Lærervejledningen kan derfor påvirke både lærerens forberedelse og den undervisning, der foregår i klasserummet, samt lærerens opfattelse af, hvad god undervisningspraksis er (Selander, 1994; Skjelbred, 2007).

I løbet af de seneste to årtier har det digitale læremiddelmarked i Danmark haft en markant fremgang. Dette skyldes i særdeleshed, at Børne- og Undervisningsministeriet i årene 2012-2017 afsatte 500 mio. kr. til at medfinansiere kommunernes indkøb af digitale læremidler. Det skete bl.a. for at stimulere markedet sådan, at "der udvikles flere digitale læremidler af høj kvalitet" (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018a).

Det tyder nu også på, at lærerne har taget de digitale læremidler til sig, idet en kvantitativ kortlægning fra Børne- og Undervisningsministeriet (2021) viser, at: "I udskolingen er der 74 % af lærerne, der dagligt eller flere gange dagligt bruger digitale læremidler" (Børne- og Undervisningsministeriet, 2021, s. 41). Samtidig viser resultaterne fra PISA-undersøgelsen (2022), at danske lærere i høj grad inddrager de digitale muligheder i undervisningen: "I gennemsnit bruger de danske elever digitale apparater i 3,8 timer om dagen til læringsaktiviteter i skolen. Det er det højeste gennemsnit blandt alle deltagerlande" (VIVE, 2023, s. 44). Særligt inden for danskfaget er dansklærernes anvendelse af digitale læremidler højt, eftersom både variationen og udbuddet er særligt stort (Gissel et al., 2021).

Et af de digitale læremidler, der har opnået størst udbredelse og anvendes oftest, er den digitale fagportal dansk.gyldendal.dk, der er rettet mod danskundervisningen i udskolingen (Bundsgaard, Buch & Foug, 2017; Gissel, 2021). Tal fra 2017 viser, at fagportalen dansk.gyldendal.dk var det mest købte digitale læremiddel, idet 77 ud af landets 98 kommuner havde købt adgang til denne fagportal (Børne- og Undervisningsministeriet, 2018b).

Omfanget af undersøgelsen i denne artikel retter sig mod en kvalitativ analyse af 10 udvalgte lærervejledninger fra den digitale fagportal dansk.gyldendal.dk (Olsen & Skovgren, 2022). Artiklens ærinde er at bidrage med en teoretisk analysetilgang, som lærere, lærerstuderende og forskere kan anvende i mødet med læremidlers lærervejledninger. Selve genren, kommunikationen og henvendelsesformerne i lærervejledninger gør, at lærervejledninger besidder en magt, som kommer til udtryk gennem lærervejledningens iboende 'stemmer': "Voice refers to how the authors or designers are represented and how they communicate with the teacher" (Remillard, 2012, s. 112). Lærervejledningens stemmer har en indbygget autoritet, der karakteriserer måden, hvorpå der tales til læreren i lærervejledninger. Lærervejledningens stemmer kommer til udtryk gennem de sproglige valg og fravalg, der er foretaget i lærervejledningen, og det er denne kommunikation i lærervejledningerne, som skaber positioner for læreren (Remillard, 2012).

Gennem en præsentation af hvad der karakteriserer kommunikationen og stemmerne i de 10 udvalgte lærervejledninger, anvendes en analysetilgang, der tager udgangspunkt i fire teoretiske stemmer (Remillard, 2000, 2012; Ahl, Koljonen & Helenius, 2017). Denne undersøgelse skaber indsigt i læremiddelforfatternes måde at kommunikere på i lærervejledningen til deres læremiddel, hvilket får indflydelse på de potentielle, teoretiske positioner, som læreren tilbydes. Gennem analysen udvikles også en femte stemme. Det sker som en nødvendighed for at kunne rumme og indfange nuancerne i lærervejledninger-

nes henvendelsesformer. Med udgangspunkt i disse fem stemmer har vi udarbejdet en teoretisk analysetilgang til potentiel anvendelse både analytisk og produktivt.

Undersøgelsens formål er at give et indblik i de forskelligartede måder, hvorpå de pågældende læremiddelforfattere formidler deres stof i de tilknyttede lærervejledninger. Dette sker for at forklare, hvordan læremiddelforfatterens sprog anvendelse og diskursive valg af ord i lærervejledningen kommer til udtryk gennem lærervejledningens iboende stemmer.

De fem stemmer anvendes som teoretiske analysekategorier og bidrager til en faglig og teoretisk opmærksomhed på betydningen af læremiddelforfatterens sproglige formuleringer. Læremiddelforfatterens hensigt og intentioner, som de er beskrevet i lærervejledningen, får indflydelse på de positioneringsmuligheder, lærerne har, når de udvælger, bearbejder og (re-)didaktiserer læremidlets stof. Derfor er det relevant at undersøge den måde, hvorpå lærervejledningen kommunikerer med læreren.

Forskningsspørgsmål

Hvad karakteriserer stemmerne i lærervejledninger til 10 lærervejledninger fra dansk.gyldendal.dk, og hvordan positionerer disse stemmer potentielt lærere?

Tidligere forskning

Den eksisterende forskning om lærervejledninger er overvejende international og omhandler primært lærervejledninger inden for matematikfaget, hvor forskningen hovedsageligt består af mindre kvalitative studier, hvor fokus har været rettet mod læremidler (Buch et al., 2023).

Det primære fokus inden for forskningsfeltet er overordnet baseret på, hvordan lærervejledninger kan komme til at fungere efteruddannende for læreren i stedet for 'blot' at fungere som en instruktionsmanual. Fælles for disse studier har været at undersøge, hvordan lærervejledningen kan blive et stilladserende værktøj for

lærerens egen faglige læring (Davis & Krajcik, 2005; Stylianides, 2007; Brown, 2009; Remillard, 2000, 2012). Lærerens såkaldte 'enighed' med og forståelse af det didaktiske læremiddel er afgørende for lærerens anvendelse. Studier viser, at lærere underviser i overensstemmelse med deres eget læringssyn, så hvor meget og hvordan lærerne fulgte lærervejledningen afhang af, hvorledes materialet matchede lærerens eget læringssyn og forventninger (Collopy, 2003; Remillard & Bryans, 2004).

Vi fremhæver to diskursive studier af Herbel-Eisenmann (2007) og Suh (2019), der begge undersøgte stemmerne i lærervejledninger til matematikfaget. Med udgangspunkt i Remillard (2000, 2012) og Halliday og Matthiessen (2004) har de undersøgt anvendelsen af imperativer, pronominer samt modaliteter og deres betydning i forhold til lærervejledningens stemme. Begge forskere fandt, at en høj anvendelse af imperativer og mangel på 1. persons pronomen bevirkede, at lærervejledningen i høj grad blev instruerende og fik karakter af at tale *gennem* læreren (Herbel-Eisenmann, 2007; Suh, 2019).

Inden for nordisk forskning viste Sigurgeirssons (1992) studie, at lærerne generelt anvendte lærervejledningerne, men kun få respondenter svarede, at de "sætter stor tillid til dem" (Sigurgeirsson, 1992, s. 197). Skjelbred (2002) fandt ligeledes i sin interviewundersøgelse blandt 36 norske lærere, at disse lærere heller ikke havde stor tillid til lærervejledningerne. Lærerne anvendte lærervejledningerne, men kun en tredjedel svarede, at de ofte bruger dem. Skjelbred (2002) fandt, at lærerne mest af alt anser lærervejledningen som værende en praktisk bog. De adspurgte lærere efterspørger primært lærervejledninger, der er instruerende og giver praktiske tips – dog pointerer et fåtal af lærerne, at læringssyn og fagmetodologi også er vigtige elementer at inddrage i lærervejledningerne. Sigurgeirsson (1992) og Skjelbred (2002) konkluderer begge, at på trods af lærernes manglende tillid til lærervejledningerne fandt lærerne det vigtigt, at der var en lærervejledning tilgængelig. Resultater fra Bueies (2002) kvantitative spørgeskemaundersøgelse af 402 lærere i Norge viste ligeledes, at 65 % af de adspurgte lærere finder, at lærervejledningen er et særligt vigtigt element, når de skal vælge læremiddel.

Nationalt har Gissel (2015) gennem et casestudie undersøgt tre læreres anvendelse af et digitalt didaktisk læremiddel. Gissel fandt, at der var stor forskel på, hvorvidt lærerne konsulterede lærervejledningen, men også at lærernes vurdering af læremidlets kvalitet hang tæt sammen med, hvor meget lærerne havde sat sig ind i lærervejledningen inden undervisningens start.

Schou (2021) har foretaget en didaktisk designanalyse af dansk. gyldendal.dk, hvor forskningen primært rettede sig mod elevperspektiverne i forløbsdelen. På baggrund af denne forskning konkluderer

Schou, at lærervejledningerne og forløbene på dansk.gyldendal.dk er udtrykt med stor variation som en mosaik. Det giver lærerne en kompleks opgave i at redigere forløbene, så de stemmer overens med lærerens egne fagmål og fagsyn.

Gissel (2021) har ligeledes haft fokus på fagportalen dansk.gyldendal.dk, idet han undersøgte to læreres anvendelse af to undervisningsforløb fra fagportalen. Undersøgelsen viste, at lærerne sjældent konsulterede lærervejledningen, og at lærerne i arbejdet med forløbene fra dansk.gyldendal.dk kom til at få funktion af at være "en patch-worker, der sammensætter ressourcer, aktiviteter og forløb" (Gissel, 2021, s. 293). Sammenholdt med dette viste Gissels undersøgelse (2021), at når læreren 'patch-worker', så foretog de sjældent en fagdidaktisk funderet redigering.

I Gissel et al.s (2022) studie af de mest udbredte digitale og analoge læremidler til blandt andet danskfaget konkluderede forskerne, at dansk.gyldendal.dk var det mest dialogsgørende læremiddel: "... læreren inviteres til at reflektere over udvalgte didaktiske temaer fx differentiering og redigering" (Gissel et al., 2022, s. 65). Samtidig pointerede forskerne dog også, at lærervejledningerne på dansk.gyldendal.dk ikke i samme grad er "højt didaktiserede og understøtter ikke i samme grad lærerne didaktisk" (Gissel et al., 2022, s. 63), som ved de analoge læremidler, studiet også undersøgte.

Sammenfattende kan vi konkludere, at forskning i anvendelsen af lærervejledninger er stort set manglende og udgør derfor et potentielt forskningsfelt, og særligt forskning rettet mod digitale fagportalers lærervejledninger er sparsom. Ydermere er det relevant at forske i de stemmer, lærervejledninger indeholder, i og med, at de didaktiske intentioner, som læremiddelforfatteren udtrykker og måden, hvorpå disse intentioner udtrykkes, kan have en indvirkning på lærerens undervisningspraksis og dennes positionering (Oksbjerg, 2021).

Denne kvalitative undersøgelse af 10 udvalgte lærervejledninger placerer sig i feltet indenfor stemmer i lærervejledninger til danskfaget på en digital fagportal.

Metode

For at kunne besvare artiklens forskningsspørgsmål har vi fundet behov for at udvikle en analysetilgang til undersøgelsen af lærervejledningers stemmer i de 10 udvalgte lærervejledninger. Vi præsenterer først analysetilgangens teoretiske ramme og grundlag. Herefter

præsenterer vi den fremgangsmåde, der har ledt os frem til denne nyudviklede analysetilgang.

Teoretisk ramme – lærervejledningens stemmer

Lærervejledningen er i nogen grad en lidt 'fri genre', hvor der ikke forefindes specifikke, faste genrekoder for indholdet. Rent kommunikationsanalytisk er lærervejledningen en kommunikationshandling, idet den består af læremiddelforfatternes intentionelle sproghandling (Davies & Harré, 2014). Overordnet set er intentionen med en lærervejledning at understøtte læreren i pædagogiske overvejelser i tilknytning til et didaktisk læremiddel (Hansen, 2010). Det er læremiddelforfatteren samt ofte en formel udgiver, i form af et forlag, der er afsender. Der kommunikeres gennem forlagets 'kanal' til lærere som de primære potentielle modtagere af en lærervejledning i tilknytning til et læremiddel: "Teachers are positioned by and through their encounters with curriculum materials as particular kinds of users of them" (Remillard, 2012, s. 106).

Lærervejledninger er en særlig tekstgenre, som henvender sig til lærere som modtagere, og som dermed foreskriver lærerens interaktion: "Curriculum guides represent a particular genre of text that contain predictable elements or themes and these elements engender a response or mode of engagement from the teacher" (Remillard, 2012, s. 115). For læreren bliver lærervejledningen derfor en tekstgenre, der indeholder forudsigelige elementer såsom velkendte skrivemåder og sprog. Den måde, hvorpå lærervejledningen adresserer læreren, signalerer til læreren, hvad læreren kan forvente. Henvendelsesformen kan derfor være afgørende for, hvordan læreren modtager budskabet, og hvilke forventninger læreren har til lærervejledningen. Sproget i en lærervejledning må forventes at indeholde en række fagspecifikke termer samt en implicit forestilling om, at modtagerne har en faglig relevant interesse, baggrund og uddannelse: i dette tilfælde det dansk-faglige område i grundskolens udskoling.

I denne undersøgelse foretager vi en kobling af Remillards (2000, 2012) og Ahl, Koljonen og Helenius' (2017) teoretiske begreber om lærervejledningens stemmer med Harré og Van Langenhoves, (1999) og Davies og Harrés (2014) positioneringsteori. Det sker for at beskrive, hvilken positionering de forskellige stemmer i lærervejledningen potentielt tilbyder læreren.

Positioneringer er en integreret del af enhver kommunikationshandling, fordi "positioner er noget, der skabes i og med sproglige udvekslinger" (Davies & Harré, 2014, s. 23). Det er diskurserne, der skaber de positioneringsmuligheder, som subjekterne, lærerne, kan indtage, idet individet "skabes og genskabes i kraft af de forskellige diskursive praksisser, det deltager i" (Davies & Harré, 2014, s. 27). De

diskursive praksisser i lærervejledningen bliver afgørende for, hvilke positioner der stilles til rådighed for læreren. Positioner er ikke forstået som faste, statiske roller, men derimod en dynamisk diskursiv konstruktion til at bestemme et psykologisk fænomen (Harré & Van Langenhove, 1999): "...positions can and do change. Fluid positionings, not fixed roles, are used by people to cope with the situation they usually find themselves in." (Harré & Van Langenhove, 1999, s. 17). Positioneringer forstås som dynamiske udtryk for et komplekst samspil af relationer i en kontekst. Således definerer lærervejledningens sprogbehandlinger og positioneringer gensidigt hinanden, hvilket giver os mulighed for at undersøge, hvilke positioneringer læreren bliver tilbudt i kraft af stemmerne i lærervejledningerne (Harré & Van Langenhove, 1999).

I indeværende undersøgelse belyser vi den interaktive positionering, hvor det udelukkende er lærervejledningens tilbud om positionering, der analyseres. "There can be interactive positioning, in which what one person says positions another" (Harré & Van Langenhove, 1999, s. 37). Vi forholder os således ikke til den reflektive positionering, som ville være udtryk for den proces, hvor læreren fortolker og forholder sig til den tilbudte positionering, og dermed positionerer sig selv som reaktion på den tilbudte positionering (Davies & Harré, 2014).

For at beskrive den interaktive positionering, som lærervejledningen tilbyder, anvender vi betegnelser som fx 'didaktiker' og 'praktiker' til at definere de teoretiske positioneringskategorier. Disse betegnelser kan umiddelbart fremstå unuancerede, da en lærer som reflekterende praktiker (Schön, 2001) altid vil optage flere forskellige positioner i løbet af en undervisningssituation. Undersøgelsens betegnelser baserer sig således udelukkende på den interaktive positionering, som lærervejledningen tilbyder læreren, og er et udtryk for at kunne placere og navngive positioneringsmulighederne i forhold til de teoretiske stemmers udtryk.

Remillard (2000, 2012) er optaget af lærervejledningens henvendelsesformer og karakteriserer to forskellige 'stemmer', som karakteriserer måden, hvorpå lærervejledningen henvender sig til læreren: at 'tale *gennem* læreren' og 'tale *til* læreren'. Lærervejledninger, som taler *gennem* læreren, indeholder primært direktiver og handleanvisninger til læreren, hvor: "the authors communicate their intent through the actions they suggest the teacher takes" (Remillard, 2012, s. 112). Disse lærervejledninger har karakter af at være resultatorienterede i forhold til mål eller læringsudbytte, og teksten får ofte karakter af at være instruerende. Ligeledes kan lærervejledningen indeholde trin-guides, lektionsplaner eller deciderede arbejds-/diskussionsspørgsmål til

eleverne – det vil sige, at lærervejledningen bliver et bud på et ”finished curriculum for teachers to enact” (Remillard, 2000, s. 344).

Dette positionerer læreren som en formidler af det faglige stof. Vi betegner herefter denne stemme som gennemstemmen. Lærervejledninger, der er formuleret med gennemstemmen, er karakteriseret ved, at indholdet er beskrevet og præsenteret på en måde, sådan at læreren forholdsvis ureflekteret kan anvende lærervejledningen direkte i sin undervisning uden de store didaktiske eller faglige overvejelser. Der kan fx være tale om opgaver og aktiviteter i en bestemt angivet rækkefølge og beskrivelser af undervisningens indhold gengivet sådan, at det kan anvendes en-til-en af læreren evt. suppleret af færdige opgaveark eller -dokumenter, der kan udleveres direkte til eleverne.

Lærervejledninger, der taler *til* læreren, “speak to the teacher by communicating with teachers about the central ideas in the curriculum...about the mathematical and pedagogical ideas underlying them” (Remillard, 2000, s. 347). Disse lærervejledninger involverer læreren i en relevant dialog om de centrale faglige idéer og pædagogiske aspekter ved undervisningen. Når lærervejledningen tilbyder læreren denne faglige viden og indsigt, får lærervejledningen karakter af både at være en faglig såvel som en didaktisk ressource, der kan virke efteruddannende for læreren. Dette positionerer læreren som en fagprofessionel, der fungerer som mediator af læremidlets faglige stof.

Ahl, Koljonen og Helenius (2017) har videreudviklet Remillards (2000, 2012) begreber om stemmer og fandt i deres undersøgelse behov for at nuancere stemmen at tale *til* læreren i to forskellige stemmer, henholdsvis som ‘ekspert’ og ‘filosof’. De beskriver filosofstemmen, som en stemme, der “extends the idea of speaking to and is taken to mean that the material speaks to the teacher as a person with agency in relation to the pedagogical ideas concerning the teaching and learning” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 36). Ved anvendelsen af filosofstemmen inviterer læremiddelforfatteren læreren ind i de pædagogiske og didaktiske beslutninger ved at opfordre til kritisk stillingtagen i forhold til instruktioner og opgaver. Læreren får dermed tildelt ejerskab over egen praksis: “the teacher is afforded agency over these ideas in the sense of being asked to deliberate on them in relation to her own practice” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 36). Lærervejledninger, der er formuleret med filosofstemmen, er karakteriseret ved, at indholdet er beskrevet og præsenteret på en måde, der bringer lærerens faglighed som fagdidaktiker og pædagogisk tilrettelægger i spil. Ordvalg og henvendelsesform i lærervejledningen lægger op til, at læreren vurderer og pædagogisk og didaktisk organiserer undervisningen omkring det udvalgte stof i lærervejledningen. Læreren

tildeles ansvar og ejerskab over aktiviteter og pædagogisk praksis, og dette positionerer læreren som en didaktiker, der forventes at reflektere over egen undervisningspraksis.

Når læremiddelforfatteren: “act as an Expert and in the teacher guide ... exercise her authority as an Expert” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 35) udtrykker det, at læremiddelforfatteren indtager en eksperts standpunkt i forhold til læreren. Læremiddelforfatteren anvender sin autoritet og faglighed til at begrunde og underbygge læremidlets intention og dets opgaver gennem faglige begrundelser: “The Expert Voice denotes a text that still speaks to the teacher as a person, but no longer speaks to the teacher as a person with agency” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 36). Forståelsen af begrebet ‘agency’ rummer aspekter af handlefrihed og ejerskab. Ekspertstemmen kan derfor i nogen grad begrænse lærerens handlefrihed, idet det faglige indhold klæder læreren på til at gennemføre undervisningen, men det tildelte ejerskab sker inden for rammerne af det faglige materiale, som lærervejledningen tilbyder. Eftersom lærervejledningens intentioner er underbygget af faglige og fagdidaktiske aspekter, får distinktionen stadig karakter af at tale *til* læreren. Ekspertstemmen lægger i højere grad end filosofstemmen op til, at læreren anvender den formidlede viden, når det “implies that the teacher is instructed to faithfully use these ideas in practice” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 35). Lærervejledninger, der er formuleret med ekspertstemmen, er karakteriseret ved, at indholdet består af faglig viden, som bidrager til, at læreren opnår en større faglig viden, som er relevant i henhold til det specifikke faglige felt, som læremidlet berører. Læreren får denne merviden direkte fra lærervejledningen og skal ikke ud og opsøge faglig baggrundsviden andre steder. Der kan være tale om fakta, definitioner af tidsperioder eller en litterær lærerfaglig analyse, som er præsenteret på en måde, så det fremstår som faktuel viden. I ekspertstemmens henvendelsesform ligger en implicit forventning om, at læreren bør være tro mod den præsenterede faglige ekspertviden, som den er formuleret af læremiddelforfatteren. Ekspertstemmen positionerer læreren som en fagperson, der kan omsætte viden til undervisning og læring gennem sin faglighed. Ekstrem anvendelse af ekspertstemmen kan dog i nogle tilfælde medvirke til, at lærervejledningen får karakter af at blive et “teacher-proof curriculum” (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017, s. 35) i forståelsen af, at hvis du som lærer er tro mod denne ekspertviden, så er du sikker på at nå fagets mål/formål.

Ahl, Koljonen og Helenius (2017) fandt desuden behov for at tilføje yderligere en stemme: ‘at tale *forbi* læreren’. Denne stemme kommer til udtryk, når lærervejledningen konstruerer “a narrative involving only the student and the student’s textbook, without involving the teacher as a mediator...which actually excludes the teacher.” (Ahl,

Koljonen & Helenius, 2017, s. 38). Lærervejledninger, der er formuleret med forbistemmen, er karakteriseret ved, at indholdet er en gengivelse af elevaktiviteter eller fx læringsmål for undervisningen og er præsenteret på præcis samme måde, som det fremgår af elevmaterialet. Disse afsnit fremstår oftest uden følgetekst eller forklaringer og lægger derfor ikke op til andet end at orientere læreren om, at disse aktiviteter eller læringsmål indgår i elevmaterialet. Handlekraften er dermed overladt til læremidlet og ikke læreren, som er ansvarlig for læringssituationen, hvilket positionerer læreren som en tilskuer, der overværer interaktionen mellem elev og læremiddel.

Figur 1.
Visualisering af de fire stemmer.

Disse fire teoretiske stemmer forener vi med begreber udledt af positioneringsteorien (Harré & Van Langenhove, 1999; Davies & Harré, 2014) for at skabe en kobling til et positionsteoretisk perspektiv. Vi foretager en fortolkning af lærervejledningernes diskurser, idet det er diskurserne, der skaber de positioner, som subjekterne, lærerne, kan indtage. Begrebet 'subjektposition' (Davies & Harré, 2014) angiver det dynamiske og relationelle, som begrebet 'position' tilbyder. Diskurserne på tekstniveauet og deres indvirkning på den diskursive praksis, der stilles til rådighed i lærervejledningen, bliver afgørende for, hvilke 'stemmer' lærervejledningen indeholder, og dermed hvilke potentielle positioner læreren tilbydes.

Vi anvender Faircloughs (2008) kritiske diskursanalyse til at undersøge lærervejledningernes sproglige modalitet og udsagnskraft. Formålet er at få øje på sproglige nuancer i lærervejledningerne for at kunne karakterisere diskurser på ord-, sætnings- og tekstniveau i lærervejledningerne. Vi ønsker at opnå en dybere indsigt i, hvordan de diskursive forhold er med til at præge den måde, hvorpå lærervejledningens stemme kommer til udtryk og derved påvirker lærerens positionering.

Vi forener og anskueliggør sammenhængen mellem de teoretiske begreber fra Remilliards (2000, 2012) og Ahl, Koljonen og Helenius' (2017) begrebsdannende stemmer og sammenstiller dem med positioneringsteorien (Harré & Van Langehove, 1999; Harré & Davies 2014) i en teoretisk matrix.

Tabel 1.
Teoretisk matrix.

Teorimatrix 0. Teoretisk sammenstilling			
Teoretiske stemmer Betegnelse og kilder	Kommunikation Kendetegnet ved	Måde	Lærerpositionering Distinktionerne i lærervejledningen positionerer læreren som en...
Taler <i>gennem</i> læreren "talking through..." Remilliard (2000; 2012)	Faglighed og læringssyn kommunikeres gennem forslag til aktiviteter Procedureorientering "Finished curriculum"	Giver forslag til handlinger gennem de opgaver og aktiviteter, der fremgår af materialet	Praktiker
Taler <i>til</i> læreren som en filosof "talking to..." Remilliard (2000; 2012) Ahl et al. (2017)	Centrale pædagogiske og didaktiske ideer kommunikeres som opfordring til dialog Ressourceorienteret	Fortæller læreren hvorfor Opfordrer til dialog med læreren Giver mulighed for refleksion og redidaktisering	Didaktiker – der reflekterer over didaktiske eller pædagogiske beslutninger Tildeler læreren ejerskab
Taler <i>til</i> læreren som en ekspert "talking to..." Remilliard (2000; 2012) Ahl et al. (2017)	Faglighed, didaktik eller formål kommunikeres som faglig viden Ressourceorienteret "Teacher-proof" (Ahl et al. 2007)	Læremidlets opgaver underbygges med didaktiske og faglige begrundelser	Fagperson – der kan omsætte viden til læring v.h.a. sin faglighed
Taler <i>forbi</i> læreren "talking past..." Ahl et al. (2017)	Mål og aktiviteter fra elevmaterialet Kommunikation retter sig kun mod eleverne og tekstbogen (indhold), uden at inddrage læreren direkte som (didaktisk) formidler og aktør i læringen	Gengivelse af passager og indhold fra elevdelen af forløbet i lærervejledningen Det er kun, fordi det står i lærervejledningen, at det (implicit) vedrører læreren.	Tilskuer Observatør

Fremgangsmåde

Vi anvender metoden dokumentanalyse til at undersøge de 10 udvalgte lærervejledninger, da dokumentanalyse er en ikke-indgribende metode, eftersom lærervejledningerne er blevet til uafhængigt af vores forskningsproces. På denne baggrund vil der være tale om en "høj grad af målingsvaliditet, idet det empiriske materiale er upåvirket af forskningsprocessen" (Frederiksen, 2020, s. 272). Analyserne begrænser sig til udsigelseskraft i forhold til lærervejledningernes potentielle positioneringspotentiale, og de kan derfor ikke anvendes til at sige noget om det aktualiserede positioneringspotentiale (Bundsgaard & Hansen, 2011).

Til hver enkelt lærervejledningsanalyse har vi kortlagt forløbsområde, titel, klassetrin, længde, varighed, årstal samt forfatter, hvilket fremgår af Appendix A. Dette er registreret for at danne et overblik og for at kunne analysere variationen, og fordi vi netop er optaget af den forskellighed, der bliver udtrykt i lærervejledningerne.

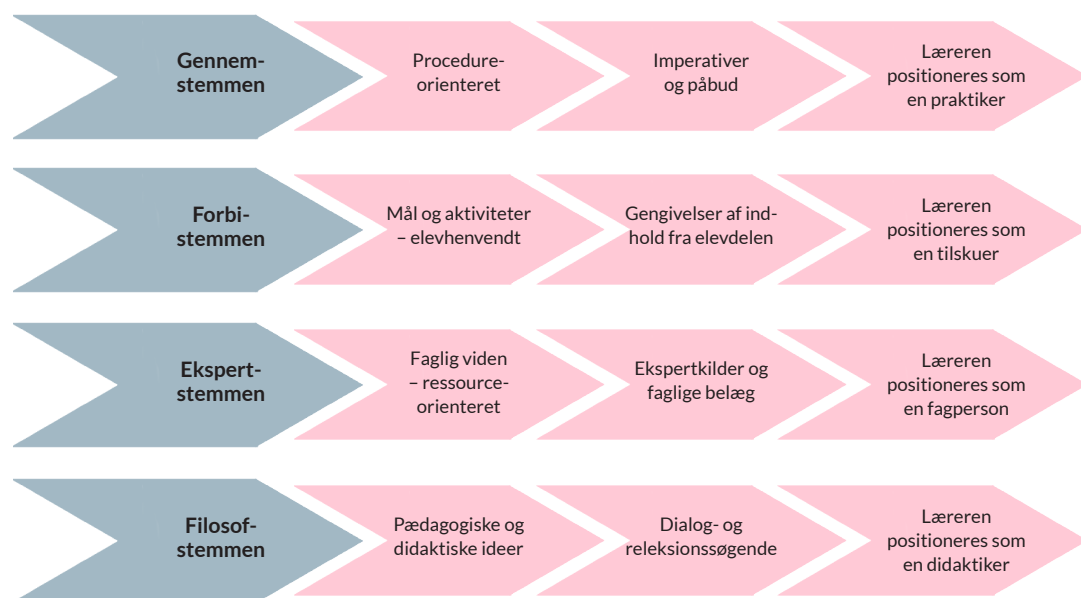
Lærervejledningerne er blevet analyseret gennem en iterativ analyseproces, der er inspireret af 'grounded theory' (Corbin & Strauss, 2015), hvor vi er gået eksplorativt og induktivt til værks. Metodisk har vi med udgangspunkt i Faircloughs kritiske diskursanalyse (2008) foretaget en 'line-by-line' analyse af de 10 lærervejledninger (Creswell, 2008). Gennem nærlæsning af lærervejledningerne på sætningsniveau har vi anvendt den teoretiske matrix (Tabel 1) til at anskueliggøre den sammenhæng, der er mellem lærervejledningernes sætningsniveau, og hvilke stemmer der er repræsenteret. Vi har derfor gentagne gange læst og behandlet lærervejledningerne i forskellige kontekstuelle og tematiske delanalyser (Bowen, 2009), som fremgår af Tabel 2.

Tabel 2.
 Oversigt over analysens delprocesser.

Analyseprocessen	Delproces 1	Delproces 2	Delproces 3
Mål Hvad ville vi opnå?	Faglighed og læringssyn kommunikeres gennem forslag til aktiviteter Afgrænsning af de tekstnære analysekategorier	Undersøgelse af hvordan stemmerne kom til udtryk i lærervejledninger, samt hvilke stemmer, der var dominerende	Undersøgelse af sammenhængen mellem de udvalgte modalverbers udsagnskraft samt adjektiver og pronominer og den/de dominerende stemmer, der figurerer i lærervejledningerne
Teori Hvilken teori ligger bag?	Faircloughs kritiske diskursanalyse (2008)	Rimillard (2000; 2012) og Ahl et al. (2017) teori om 'stemmer'	Rimillard (2000; 2012) og Ahl et al. (2017) teori om 'stemmer' samt Faircloughs kritiske diskursanalyse
Operationalisering på mikroniveau Hvordan udførte vi analysen?	Bestemmelse og markering af sproglige markører i teksten: Adjektiver, pronominer, udvalgte modalverber	Bestemmelser og markering af hvert afsnits respektive fremkomst af stemmer	Analyse af sammenhæng mellem udvalgte modalverber, pronominer og adjektiver samt deres betydning for udsagnskraften gennem stemmerne

Den iterative analyseproces er derfor undervejs blevet tilpasset og afstemt med undersøgelsens genstandsfelt. Målet er at undersøge lærervejledningerne og potentielt udvikle en analysetilgang på baggrund af de data/resultater, vi finder gennem analyseprocessen, uden at have (på forhånd) fastlagte kategorier (Dahler-Larsen, 2007). Analyseprocesserne leder os frem til udviklingen af en analysetilgang, som vi anvender til analyse af de 10 lærervejledninger.

Figur 2.
Analysetilgang.

Graden af de beskrevne teoretiske stemmers forekomst bliver i hver lærervejledning vurderet på en skala fra 0-2:

- 0 indikerer ingen forekomst af stemmen.
- 1 betegner at stemmen er at finde.
- 2 betegner en høj forekomst af stemmen.

Denne type vurdering medfører, at en enkelt lærervejledning godt kan vise forekomst af flere stemmer, og at disse godt kan vurderes til fx 2 (høj) på mere end én stemme.

Vi anvender fed skrift til at fremhæve ord og passager i citater fra lærervejledningerne, som vi giver særlig opmærksomhed i forhold til at underbygge og fremhæve faglige pointer i den kvalitative analyse.

Datagrundlag

Digitale læremidler kan netop i kraft af deres genre og format løbende blive redigeret af forlaget. For at imødekomme eventuelle redigeringer har vi foretaget analyserne på baggrund af de versioner af lærervejledninger til undervisningsforløb, som de forelå d. 4. marts 2022.

De 10 lærervejledninger, der er udvalgt og gjort til genstand for vores undersøgelser, knytter sig til undervisningsforløb placeret i følgende områder:

- Perioder: Det moderne gennembrud (Thurah, 2014) og Romantikken (Gjesing, 2011)
- Hovedværker: Ternet Ninja (Jeppesen & Trabolt, 2018) og Tag gaden tilbage (Madsen & Saldern, 2019)
- Genrer: Nyhedsformidling (Rytter, 2011/2019) og Pressefoto (Schrive, 2014/2019)
- Temaer: Unge under pres (Kilian, 2020) og Ondskab (Kelly, 2015)
- Forfatterskaber: Kim Fupz Aakeson (Østergreen-Olsen, 2011) og Jesper Wung-Sung (Kelly, 2013)

For at afgrænse det empiriske materiale gennemførte vi en selektionsproces, som vi beskriver i dette afsnit. Den 4. marts 2022 var der i alt 109 undervisningsforløb tilgængelige på dansk.gyldendal.dk. Disse undervisningsforløb er karakteriseret som didaktiske læremidler, da de er tænkt ind i en specifik faglig tematisk indholds- og tidsmæssig ramme (Hansen, 2010), og de har alle lærervejledninger tilknyttet. Vores interesse var rettet mod at undersøge lærervejledninger til undervisningsforløb, der involverer flere af danskfagets kompetenceområder. Derfor afgrænsede vi udvalget af undervisningsforløb ved at fokusere på de 68 undervisningsforløb, som havde karakter af at udgøre et samlet didaktisk læringsforløb. Disse involverer flere af danskfagets kompetenceområder og mål, fx ved at tage udgangspunkt i et hovedværk, et forfatterskab, et tema, en periode eller en genre. Vi ekskluderede således de 41 undervisningsforløb, der havde karakter af at være træning, kurser, opgaver og redskaber. Disse beskæftiger sig udelukkende med fagspecifikke enkeltdele eller tager udgangspunkt i en enkelt danskfaglig disciplin eller et kompetenceområde, fx 'læsning', 'mundtlighed', 'kommunikation' eller 'skriftlig fremstilling'. Derudover ekskluderede vi lærervejledninger til undervisningsforløb, der er tilrettelagt udelukkende til 10. klasse, idet vi afgrænser undersøgelsen til den almene grundskole.

Ud af de tilbageværende 68 undervisningsforløb udvalgte vi de 10 undervisningsforløb, der var angivet som populære d. 4. marts 2022 og deres tilhørende lærervejledninger. Ingen af de undervisningsforløb, som vi ekskluderede – dvs. de resterende 41 undervisningsforløb

ud af de 109 tilgængelige undervisningsforløb på dansk.gyldendal.dk – var markeret ‘populært’. Markeringen ‘populært’ figurerede ved de undervisningsforløb, der havde opnået flest lærerbesøg den forgangne måned ved optælling af klik på dansk.gyldendal.dk (Olsen & Skovgren, 2022). På den baggrund har vi en formodning om, at et højt antal klik også betyder, at andelen af lærere, der potentielt har anvendt disse lærervejledninger, vil være tilsvarende højere.

Eftersom undersøgelsen drejer sig om lærervejledningens diskursive positioneringsmuligheder for læreren, har vi valgt at inkludere de kapitler i lærervejledningerne, hvor læremiddelforfatterne har mulighed for at skrive prosatekst i relation til deres undervisningsforløb. Vi har derfor valgt at ekskludere kapitlerne ‘Tegn på læring’ og ‘Færdigheds- og vidensmål 7.-9. klasse’, hvor de tilknyttede ‘Fælles Mål’ (Børne- & Undervisningsministeriet, 2019b) indgår. Disse kapitler tilføjes af redaktørerne på dansk.gyldendal.dk og bliver derfor ikke et udtryk for læremiddelforfatternes henvendelsesform (Olsen & Skovgren, 2022).

Resultater

I lærervejledningsanalyserne fandt vi, at der generelt var en høj repræsentation af forskellige stemmer i hver enkelt lærervejledning, og at alle fire stemmer var repræsenteret inden for samme lærervejledning i halvdelen af de 10 lærervejledninger. Dette tolker vi som et udtryk for, at der er en varieret og mangfoldig bredde i de henvendelsesformer, som læremiddelforfatterne benytter i de 10 lærervejledninger. Stemmernes fordeling og graden af forekomsten af stemmer er vurderet ud fra den ovenfor beskrevne 0-2-skala og fremgår af Tabel 3.

Tabel 3.
 Stemmernes fordeling og grad af forekomst i de 10
 lærervejledninger.

Lærervejledning til undervisningsforløb	Forbi- stemmen	Gennem- stemmen	Filosof- stemmen	Ekspert- stemmen
Det Moderne Gennembrug	0	2	1	2
Romantikken	1	1	1	2
Ternet Ninja	0	1	1	2
Tag Gaden Tilbage	0	1	2	1
Nyhedsformidling	1	1	2	2
Pressefoto	0	0	1	2
Unge Under Pres	1	1	1	2
Ondskab	1	1	1	2
Kim Fupz Aakeson	0	1	1	2
Jesper Wung-Sung	1	1	1	2

I fem af lærervejledningerne finder vi forbistemmen. I disse fem lærervejledninger er der tale om afsnit med læringsmål, som er direkte gengivet fra elevdelen. De afsnit, hvor vi finder forbistemmen, er ofte ledsaget af en følgetekst, som er karakteriseret som ekspertstemme eller gennemstemme. Der kan derfor ikke konstateres en høj forekomst af forbistemmen i de 10 lærervejledninger, vi har analyseret. Når der så alligevel er forekomster af forbistemmen, kan det være udtryk for den måde, hvorpå læremidler på en digital fagportal er opbygget. Det er særligt karakteristisk for fagportaler, at eleverne i elevdelen er “ret selvkørende og behøver dermed ikke indblanding fra læreren i så høj grad” (Læremiddel.dk, 2021).

Gennemstemmen møder vi i ni af lærervejledningerne. Graden af forekomst af gennemstemmen er ikke særlig høj i de 10 analyserede lærervejledninger. Det kan skyldes, at der også i elevdelen til undervisningsforløbene ligger en implicit lærerhenvendelse. En implicit forventning om, hvordan læreren skal understøtte undervisningen, hvilket er karakteristisk for digitale fagportaler (Læremiddel.dk, 2021). Gennemstemmen kommer til udtryk i form af beskrivelser af aktiviteter, indhold og materialer, som læreren skal instrueres i, men hvor der ikke fremgår didaktiske eller pædagogiske begrundelser for undervisningsdesignet. I lærervejledningerne kommer gennemstemmen til udtryk ved en høj anvendelse af modalverbet 'skal' i sammenhæng med det personlige pronomen 'du', som en eksplicit henvendelse til læreren: **"Du skal** på forhånd udvælge 1-3 notitser fra avisen, som **eleverne skal** arbejde ud fra. **Du skal** kopiere skrivekortet i A3-format til eleverne"

(Rytter, 2011/2019). Diskursivt udtrykker dette stærk udsagnskraft, og kommunikativt får det karakter af at være påbud, som læreren skal underordne sig og rette sig efter. Vi ser en tendens til, at når gennemstemmen er repræsenteret i lærervejledningen, anvendes der også ofte imperativer, som fx "bemærk" (Jeppesen & Trabolt, 2018) og "husk" (Kelly, 2015). Læreren bliver ikke eksplicit adresseret, men der er ikke tvivl om, at stemmen foreskriver handlinger, som læreren skal foretage sig. Både fordi lærervejledninger er rettet mod læreren som den primære modtager, og fordi det skrevne fremstår indiskutabelt og som en præmis for at gennemføre undervisningsforløbet. Det forekommer i de tilfælde, hvor lærervejledningen får karakter af at være "en instruktionsbog med detaljerede instruktioner til, hvordan læreren kan planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen" (Hansen, 2010, s. 127). Som nævnt tidligere er den høje anvendelse af imperativer i sammenhæng med anvendelsen af gennemstemmen en kobling, som Herbal-Eisenmann (2007) og Suh (2019) ligeledes har gjort – dog indenfor lærervejledninger til matematikfaget. Hvis der spores en høj anvendelse af gennemstemmen, kan lærervejledningen potentielt få karakter af at være instruerende og procedureorienteret eller en såkaldt "plug-and-play-løsning" (Læremiddel.dk, u. å.). På den ene side kan man argumentere for, at det implicit kan indfri lærerens forventninger til selve genren lærervejledning, mens det på den anden side også kan virke begrænsende for lærerens handlefrihed. Samtidig kan lærervejledninger, der har karakter af at være en plug-and-play-løsning, være et svar på lærernes mindre forberedelsestid og dermed i højere grad imødekomme "lærernes umiddelbare behov, end det analoge system med dets ofte meget udførlige lærervejledninger" (Læremiddel.dk, u. å.).

Filosofstemmen figurerer i lærervejledningerne, når der anvendes en sproglig diskurs, der indikerer valg- og handlefrihed for læreren.

Dette opstår både i måden, hvorpå stemmen henvender sig til læreren, samt i kraft af ordvalget, der optræder i lærervejledningen. I flere af lærervejledningerne præsenteres en række anbefalinger om, hvordan læreren kan didaktisere eller redidaktisere forløbets indhold og rækkefølge, så det stemmer overens med egne mål, læringssyn og undervisningspraksis. Lærervejledningerne beskriver både specifikke pædagogiske aspekter og generelle didaktiske aspekter ved undervisningsdesignet, hvor lærerens undervisningspraksis og praksisvirkelighed eksplicit italesættes. Dette indikerer, at læremiddelforfatteren henvender sig til læreren som en, der har en særlig interesse i de pædagogiske og didaktiske ideer, undervisningsdesignet præsenterer. Der er en tendens til, at der sker en direkte henvendelse til læreren og dennes elever gennem anvendelsen af det personlige pronomen 'du', og samtidig henvises der til lærerens elever ved at skrive 'dine elever'. Det personlige pronomen 'du' optræder ofte sammen med modalverbet 'kan', hvilket udtrykker lav udsagnskraft. Denne henvendelsesform bevirker, at eleverne eksplicit er i fokus, mens læreren bliver inviteret til dialog af en ligeværdig. Ydermere finder vi anvendelse af ord som fx "overveje" (Jeppesen & Trabolt, 2018) og "forslag" (Madsen & Saldern, 2019), hvilket også udtrykker lav udsagnskraft. **"Du kan sagtens** finde andre artikler end dem, som er valgt her, og **du kan med fordel** genbruge opgaverne fra dette forløb" (Rytter, 2011/2019). Denne sproglige diskurs bevirker, at læreren opfordres til didaktisk refleksion, hvilket potentielt bidrager til en – omend implicit – faglig dialog om undervisningsdesignet. Når filosofstemmen anvendes i de ni lærervejledninger, bevirker det, at læreren positioneres som en didaktiker med handlefrihed og ejerskab over egen praksis gennem opfordring til didaktisk refleksion. Det er et udtryk for en ligeværdighed mellem læremiddelforfatter og lærer, hvor læremiddelforfatteren udviser respekt for lærerens egen praksis og faglighed.

Ekspertstemmen optræder i lærervejledningerne, når læreren bliver inkluderet i et fagligt fællesskab om undervisningsforløbet. Af Tabel 3 fremgår det, at der er en høj forekomst af ekspertstemmen, som forekommer i ni ud af 10 lærervejledninger. Ekspertstemmen er væsentligt mere udtalt end de tre øvrige stemmer og kan tyde på, at læremiddelforfatterne overvejende har en intention om at formidle faglig viden i de 10 lærervejledninger. Dette kommer fx til udtryk ved, at lærervejledningen får karakter af at være en faglig metatekst, der bidrager med deskriptive beskrivelser og videregiver faglig og faktuel viden, som læreren kan anvende som baggrundsviden til undervisningen. Lærervejledningerne til Romantikken (Gjesing, 2011), Jesper Wung Sung (Kelly, 2013), Det moderne gennembrud (Thurah, 2014) og Ternet Ninja (Jeppesen & Trabolt, 2018) indeholder alle lærerfaglige analyser af de litterære tekster, der indgår i undervisningsforløbet. I

flere af lærervejledningerne skaber ekspertstemmen troværdighed og faglig autoritet ved henvisning til ekspertkilder, fx bliver Professor Vibeke Hetmar og Hans Vejleskov inddraget som eksperter indenfor det danskfaglige område (Østergren-Olsen, 2011; Kelly, 2015). Ofte henvises der også til en højere 'ekspert-instans' i form af Børne- og Undervisningsministeriet, når 'fagformål for dansk' eller 'folkeskolens prøve i dansk' bliver inddraget som argumentation for undervisningsdesignet (Østergren-Olsen, 2011; Thurah, 2014; Rytter, 2011/2019; Kelly, 2015; Kilian, 2020). Inddragelsen af disse diskursive praksisser bevirker, at den faglige viden og aktualitet, som lærervejledningen formidler, bliver legitimeret og fremstår mere troværdig. Dette kan få lærervejledningen til at få karakter af at være "teacher-proof curriculum" (Ahl, Koljonen & Helenius, 2017). Ekspertstemmen positionerer dermed læreren som en fagperson, der kan omsætte den viden, som lærervejledningen tilbyder, til læring for eleverne.

Tilføjelse af autoritetsstemmen

I alle 10 lærervejledningsanalyser fandt vi flere teksteksempler på, at læremiddelforfatterne henvender sig til læreren på en måde, der ikke umiddelbart lader sig indfange og kategorisere ud fra de fire beskrevne, teoretiske stemmer (Remillard, 2000, 2012; Ahl, Koljonen & Helenius, 2017). Vi vurderer derfor, at der er behov for at tilføje yderligere en stemme, som kan rumme karakteren af denne henvendelse: 'at tale til læreren som en autoritet': en stemme, som vi herefter betegner som autoritetsstemmen. Vi benævner autoritetsstemmen gennem ordvalget 'autoritet', da vi vurderer, at dette indikerer et neutralt udgangspunkt. Hensigten var at finde et objektivi beskriverende ord, som svarede til de fire teoretiske stemmer fra Remillard (2000, 2012) og Ahl, Koljonen og Helenius (2017). I mange af de teksteksempler vi fandt, vurderer vi, at læremiddelforfatterne forsøger at tale til læreren med ekspertstemmen ved at videreformidle information og viden til læreren. Men disse informationer underbygges ikke af fagligt funderede begrundelser, men beror i stedet på læremiddelforfatterens egne subjektive erfaringer, oplevelser eller fornemmelser:

” Dette er erfaringsmæssigt et af de sværeste analysenedslag [sic] arbejde med i dansk, og det er derfor relevant at præsentere det i forbindelse med **forholdsvis ukomplicerede tekster**. Derudover **ligger dette arbejde lige for** i forbindelse med de udvalgte noveller. (Kelly, 2013).

Dette citat er et eksempel på, hvordan autoritetsstemmens selvfølghigheder og postulater kan komme til udtryk. Påstandene er ikke underbygget af fakta eller ved inddragelse af ekspertkilder, som er det, der karakteriserer ekspertstemmen. I stedet beror det i dette tilfælde udelukkende på subjektive erfaringer og vurderinger. Vi betegner dette som værende ‘påstande uden belæg’. Vi ser også, at autoritetsstemmen kan medvirke til, at lærervejledningernes lærerfaglige analyser får karakter af at være mesterfortolkninger (Steffensen, 2005): “Om tordenvejret ... **Hver gang det tordner og lyner, har det forbindelse til Taiko Nakamuras ånd. Vi tænker, at ånden vandrer fra Nin-jakriger** ...til dukke ...og til sidst er der lagt op til, at ånden overtager Askes krop” (Jeppesen & Trabolt, 2018, s. 4). Fortolkningerne fremstår normative, og dette kan potentielt lægge op til en undervisning, der baserer sig på den klassiske skolske klassesamtale ‘IRE’, hvor læreren initierer, eleven responderer, og læreren evaluerer (Fougat, 2011). Vi ser en subjektivitet i lærervejledningerne, når læremiddelforfatteren implicit træder frem med personlige præferencer i form af subjektive udlæg for, hvorfor noget er vigtigt:

” ... at Fupz Aakesons tekster **i særlig grad er fantastiske i forhold til at sætte ord på vigtige dilemmaer om livet på en humoristisk og nærværende måde, der giver læseren mulighed for både at opleve, forstå og få nye erkendelser gennem litteraturen**. (Østergren-Olsen, 2011, s.1).

Vi ser også normative, værdiladede domme over, hvilke tekster der er bedst eller mest populære. De normative ytringer bevirker, at teksteksemplerne får karakter af at være en subjektiv anmeldelse, hvilket fremstår som smagsdommeri: “I tiden efter blev der skrevet en række andre fædrelandssange af danske digtere. **Smukkeste er** I Danmark er jeg født af H.C. Andersen” (Gjesing, 2011, s. 4). Denne henvendelsesform gør, at autoritetsstemmen får karakter af at være bedrevidende. Et andet element, vi finder karakteristisk ved autoritetsstemmen, er anvendelsen af præsupposition. Vi anvender den lingvistiske betegnelse præsupposition til at betegne det forhold, at læremiddelforfatteren ytrer et indhold, der antages for at være ‘almen viden’ og ukontroversielt på trods af, at det ytrede indhold potentielt kan være diskutabelt (Olsen, 2011). Læremiddelforfatteren har således en impli-

cit forståelse eller viden, som læreren antages at tilslutte sig. Det fører til en forventning om en fælles forståelse af selvfølgeligheder, men oftest bygger præsuppositionerne på læremiddelforfatternes egne opfattelser af, hvad 'man' gør og bør. I nogle tilfælde også hvad 'man' skal føle eller mene om noget bestemt. Der er en udtalt forventning om, at læreren skal anerkende, at man er enig i selve præmissen for det indforståede (Nølke, 2020; Olsen, 2011). Præsuppositionen bevirker, at man som lærer bliver tilbudt en positionering, hvor man skal kunne identificere sig med læremiddelforfatterens subjektive meninger, holdninger og vurderinger. Alternativt kan man stiltiende acceptere og/eller ignorere lærervejledningens 'betonede ytringer' i form af læremiddelforfatterens subjektive udtryk, såsom: "Staffelts¹ [sic] digte **er det reneste udtryk for den idealistiske romantik**, vi har i dansk litteratur" (Gjesing, 2011, s. 5). I flere tilfælde sker der en tydelig præsupposition af læreren, men i nogle tilfælde også af eleverne. "Det betyder, at de unge **uden større anstrengelser** kan genkende den verden og de temaer, Det Moderne Gennembruds forfattere skriver om, **som deres egne**" (Thurah, 2014, s. 1).

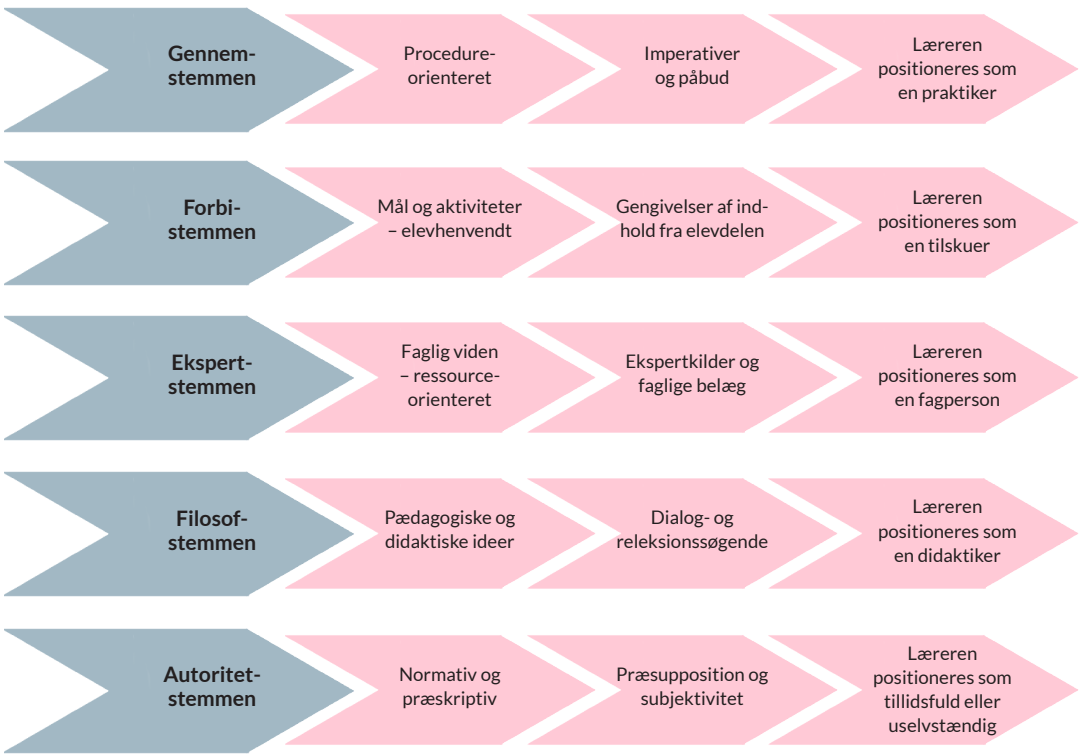
Autoritetsstemmen kommer sprogligt til udtryk ved, at læremiddelforfatteren anvender diskurser og sproglige virkemidler, såsom adjektiver og adverbier, til at fremhæve bestemte holdninger og vurderinger, som underbygger autoritetsstemmens budskab. "Jesper Wung-Sung **er en særdeles populær forfatter hos unge, både i og uden for skolen, og med god grund. Hans tekster er tilgængelige, veloplagte...**" (Kelly, 2013). Ydermere betones budskabet ved, at læremiddelforfatteren anvender 'er' som en kategorisk modalitet, hvilket skaber stærk udsagnskraft. Det bevirker, at læreren ubevidst bliver underlagt autoritetsstemmen, idet læreren bliver påvirket af autoritetsstemmens subjektivitet og præsupposition. Læreren forventer ikke at blive mødt af disse diskurser og sproglige virkemidler indenfor lærervejledningsgenren, og autoritetsstemmens karakter bevirker derfor, at læreren ikke bliver tilbudt handlefrihed eller ejerskab over undervisningens praksis. Samtidig er læremiddelforfatterens egen subjektivitet særligt eksplicit til stede i lærervejledningen fx i form af postulater og præsuppositioner.

Vi vurderer, at autoritetsstemmen henvender sig til læreren på en så markant anderledes måde end de andre teoretiske stemmer og ydermere positionerer læreren på en så radikalt anderledes måde end det, de øvrige fire stemmers karakteristika kan rumme analytisk.

1 Der henvises her til at Staffeldts efternavn konsekvent er stavet Staffelt i lærervejledningen, Romantikken (Gjesing, 2011). Den korrekte stavemåde af benævnte er: Adolph Wilhelm Schack von Staffeldt.

Derfor finder vi behov for tilføjelsen af yderligere en stemme. Autoritetsstemmen er en stemme, som rummer mange forskellige måder at henvende sig til læreren på i form af stemmens normative og præsriptive karakter. Dette kan føre til, at lærerens autonomi og ejerskab ignoreres eller afvises: “being *too* prescriptive and ignoring or dismissing teachers’ autonomy may also make the curriculum materials less effective” (Davis & Krajcik, 2005). Vi ved også, at når lærervejledningen ikke matcher lærerens forventninger og læringssyn, har det en negativ betydning for lærerens anvendelse af lærervejledningen (Collopy, 2003; Remillard & Bryans, 2004). Når læremiddelforfatteren anvender autoritetsstemmen, positionerer det læreren som en, der er autoritetstro, tillidsfuld eller uselvstændig. I Figur 3 har vi indsat autoritetsstemmen og dens karakteristika.

Figur 3.
Analysetilgang med tilføjelse af autoritet-stemmen.

Diskussion

Denne markant anderledes måde at henvende sig til læreren i lærervejledninger på er vi ikke de første til at bemærke og forsøge at beskrive og indfange. Skjelbred (2007) beskriver i sin undersøgelse af lærervejledninger rettet mod læsebøger til indskolingen:

” No professional arguments are given, and the shared meaning of the reader and the writer is taken for granted. The chatting voice in which the author addresses the teacher, not as a professional, but as a friend, is a way to underestimate the reader. (Skjelbred, 2007, s. 8).

Her er også tale om den præsupposition, som vi mener kendetegner læremiddelforfatterens stemme, når den bryder grænserne for de teoretisk funderede typer af stemmer. Denne form for fælles forståelse og opfattelse af et fagligt område, som vi karakteriserer som autoritetsstemmen: “We get no arguments. This can be understood as a sort of common shared meaning” (Skjelbred, 2007, s. 8). Gissel et al. (2022) finder ligeledes præsupposition i form af information, der “præsenteres som en selvindlysende sandhed” (Gissel et al., 2022, s. 63). Gissel et al. har også bemærket, at der i nogle tilfælde er tale om en “autoritær autor, der ikke giver plads til lærerens egen fagdidaktiske medreflektereren” (2022, s. 65). Gissel et al. (2022) beskriver, at det er, når læremiddelforfatteren optræder særligt eksplicit i lærervejledningen og karakteriserer denne stemme som en subjektiv, autoritativ og normativ stemme. Så når vi, ligesom Skjelbred (2007) og Gissel et al. (2022), reagerer på denne ‘anderledes stemme’, er det fordi, vi mener, at autoritetsstemmen bryder med de forudsigelige elementer inden for sprog og skrivemåde, som tidligere nævnt i forbindelse med lærervejledningsgenren: “The curriculum-text genre signals particular subjective schemes among teachers who are familiar with them” (Remillard, 2012, s. 113). Forventningen er at blive mødt af en forholdsvis objektiv faglig støtte og vejledning (Hansen, 2010) – ikke at blive mødt af normativitet og subjektivitet. Autoritetsstemmen bevirker, at læreren bliver adresseret på en radikalt anderledes måde, hvilket er afgørende for, hvordan læreren modtager og engagerer sig i lærervejledningens budskab og idéer (Remillard, 2012).

Læremiddelforfatterne udtrykker en bestemt intention i kraft af de stemmer, som anvendes i lærervejledningerne, og dette vil kunne opfattes forskelligt af lærerne. Vi vurderer derfor også, at autoritetsstemmens potentielle positioneringsmuligheder kan påvirke lærerne forskelligt. Den tilføjede stemme, autoritetsstemmen, kan derfor komme anderledes til udtryk i lærernes aktualiserede anvendelse af

lærervejledningerne. Den aktualiserede positionering vil afhænge af lærerens situationelle kontekst – for den nye og uerfarne lærer kan autoritetsstemmens normativitet og skråsikre subjektivitet fremstå som værende tryk og sikker. Det vil betyde, at læreren er positivt stillet overfor autoritetsstemmen og oplever at blive positioneret som tillidsfuld. Forskning viser netop, at uerfarne lærere: “Brugte læremidlerne ret ukritisk i starten af deres karriere [og] i høj grad lader sig påvirke af de metoder og tilgange, som de møder i læremidlerne tidligt i deres lærergerning” (Gissel, 2021, s. 281). Den erfarne lærer kan derimod opleve, at autoritetsstemmen – måske særligt i kraft af den præsupponerede henvendelsesform – taler *ned* til læreren. Hvis læreren bliver irriteret, provokeret eller på anden måde negativt stemt over for indholdet i lærervejledningen, kan lærerens opfattelse være at blive positioneret som uselvstændig, hvilket bevirker, at lærervejledningen bliver mindre effektiv (Davis & Krajcik, 2005). Dette står i kontrast til, at flere forskere argumenterer for, at anvendelsen af stemmen, der taler til læreren, er at foretrække, fordi det bl.a. virker efteruddannende for læreren (Davis & Krajcik, 2005, Remillard, 2000, 2012). *Til*-stemmen, som vi ser med filosofstemmen og ekspertstemmen, kommer til at virke engagerende på læreren på grund af de faglige rationaler og pædagogiske idéer, der ligger til grund for læremiddelforfatterens beslutninger og forslag. Vi vurderer, at autoritetsstemmen ikke på samme måde får indflydelse på lærerens aktive interageren, men får nærmere karakter af at komme til at virke passiviserende, og dermed bliver lærervejledningen mindre effektiv.

Hverken Remillard (2000, 2012) eller Ahl, Koljonen og Helenius (2017) har beskrevet, at de på samme måde fandt tegn på, at læremiddelforfatterens subjektivitet blev udtrykt så eksplicit eller gennem en autoritativ stemme i deres undersøgelser af lærervejledninger. Det kan skyldes, at genstandsfeltet for deres undersøgelser er matematikfaget, som ontologisk er væsentligt anderledes end danskfaget (Bremholm & Skott, 2019). Vurderingen bygger på, at danskfaget i kraft af at være et humanistisk fag fordrer nogle andre kompetencer – både fagligt og dannelsesmæssigt. Danskfaget skal bl.a. rumme idealer og intentioner om udvikling af personlig og kulturel identitet, hvor fortolkning er et af de bærende elementer (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019a). For at imødekomme danskfagets idealer kan det didaktiske læremiddel potentielt få karakter af at være mere subjektivt formidlet, og der opstår dermed potentielt en større variation. Det kan også komme til udtryk i lærervejledningerne, som i højere grad kan have tendens til at få karakter af læremiddelforfatterens subjektivitet og fortolkning.

De 10 lærervejledninger, som er genstand for undersøgelsen, er udviklet, forfattet og publiceret over en årrække på ni år, hvilket også

bidrager til en potentiel forskellighed blot i kraft af tidsperspektivet. Et tidsperspektiv som også kan have afgørende betydning for, hvordan vi forstår danskfaget forskelligt gennem fagets udvikling i en tidsperiode på næsten et årti. I indeværende, kvalitative analyse behandler vi alle 10 lærervejledninger ud fra de samme teoretiske, objektive kriterier på samme tidspunkt. Det giver på en gang det samme analytiske udgangspunkt, men også potentielt mulighed for, at fortolkninger ikke tager højde for danskfagets udvikling gennem et årti. Ligeledes er de 10 lærervejledninger skrevet af ni forskellige læremiddelforfattere, hvilket også kan have en fortolkningsmæssig betydning. De ni læremiddelforfattere besidder – ud over hver deres individuelle skrivestil – også en forskelligartet faglig baggrund, uddannelse, læringssyn og videnskabsteoretisk ståsted. Fagligt kan vi spore, at de enkelte læremiddelforfattere kan have præferencer i forhold til en bestemt pædagogisk tankegang, eller at de bekender sig til en helt eksakt, didaktisk model, fx kvalitetsstjernen (Kelly, 2013). Det er også forholdsvis tydeligt, at uddannelsespolitiske strømninger som fx målstyret undervisning og øget fokus på elevers it- og mediekompetencer viser sig i lærervejledningerne – ikke kun i kraft af angivelse af mål, men også i læremiddelforfatterens didaktiske valg omkring struktur og opbygning i undervisningsdesignet. Fokus på målstyret undervisning ser vi fx i lærervejledningen til Det moderne gennembrud (Thurah, 2014). Inddragelsen af elevernes it- og mediekompetencer ser vi særligt i lærervejledningerne til Ondskab (Kelly, 2015) og Romantikken (Gjesing, 2011), hvor det eksplicit italesættes: “Ved at inddrage SkoleTubes værktøjer i forløbet arbejder I direkte med de målsætninger, der er opstillet for elevernes it- og mediekompetencer” (Gjesing, 2011, s. 11). Den enkelte læremiddelforfatters opfattelse af værdier, menneske-/børnesyn, dannelsessyn og syn på læring har betydning for, hvad den enkelte læremiddelforfatter mener er vigtigt og relevant inden for danskfaget. Det får betydning for, formuleringen i den enkelte lærervejledning. Derfor opstår der en naturlig forskellighed mellem indhold, diskurser og danskfaglige tilgange på tværs af de 10 lærervejledninger.

Teoretisk set kan det forekomme, at lærervejledningens forskellige stemmer burde være lette at definere og adskille fra hinanden. Men i en analysepraksis lægger stemmerne sig på mange måder op ad hinanden i deres anvendte karakteristika. Når vi som forskere analyserer på sprogligt indhold og diskurser, så kan vi heller ikke undgå at være til stede med vores individuelle faglighed og faglige præferencer. Dette kan være udslagsgivende for, hvordan vi fortolker lærervejledningernes formuleringer og diskurser. Dette bevirker, at vi foretager en (subjektiv) fortolkning i at undersøge, hvordan de sproglige markører indikerer, hvilken stemme der er tale om. Vi har derfor ikke kunnet

undgå, at analyseprocessen potentielt har foregået med en vis subjektivitet, hvilket kan påvirke undersøgelsen, og de resultater, vi har frembragt (Jørgensen & Phillips, 1999). For at imødekomme potentielle subjektive fortolkninger har vi begge gennemlæst alle de passager i de 10 lærervejledninger, som gav anledning til tvivl. Både da vi analyserede dem i forhold til de fire eksisterende teoretiske stemmer, men også i processen, hvor vi drøftede og vurderede, hvordan de passager, som ikke lod sig indfange, skulle karakteriseres og kategoriseres.

Konklusion

De 10 analyserede lærervejledninger er karakteriseret ved, at der generelt er en repræsentation af alle de fem forskellige stemmer – særligt er der en høj forekomst af ekspertstemmen. Den høje forekomst af ekspertstemmen indikerer, at lærervejledningerne på dansk.gyldendal.dk er ressourceorienterede, idet lærervejledningerne i høj grad bidrager med faglig viden, og at læreren dermed potentielt bliver positioneret som en fagperson.

Men det tyder også på, at når ekspertstemmens subjektivitet får karakter af at være bedrevidende, eller når argumenter ikke bliver underbygget af begrundelser, så tangerer det til normative udsagn eller påstande, hvilket kan få karakter af at virke præsupponerende. Det er med baggrund i disse tilfælde, at vi argumenterer for tilføjelsen af den femte stemme, autoritetsstemmen. Vi fandt autoritetsstemmen i nogen grad repræsenteret i samtlige 10 lærervejledninger. På baggrund af undersøgelsen kan vi konkludere, at autoritetsstemmen potentielt kan bevirke, at lærerens autonomi og ejerskab bliver ignoreret, hvilket kan medføre, at lærervejledningen potentielt bliver mindre effektiv for læreren.

Med udgangspunkt i undersøgelsen og den empirisk tilføjede autoritetsstemme har vi udviklet en analysetilgang, der indeholder alle fem stemmer (Figur 3). Analytisk kan tilgangen anvendes kvalitativt af fx lærere og lærerstuderende til at analysere lærervejledninger. Vi forestiller os, at analysetilgangens opmærksomheder kan bidrage til, at lærere, i vurdering af et konkret læremiddel, vil kunne anvende disse teoretiske analysekategorier til en vurdering af lærervejledningen. Dermed supplerer og bidrager denne analysetilgang til den samlede vurdering af et læremiddels anvendelse, tilgængelighed og undervisningsmæssige potentialer (Carlsen & Hansen, 2009; Lære-

middeltjek, u. å). Tilsvarende vil lærerstuderende på landets professionshøjskoler kunne anvende analysetilgangen i deres arbejde med at vurdere læremidler, hvor viden og vurdering i relation til lærervejledningen bidrager med yderligere en dimension i læremiddelanalysen. Produktivt kan analysetilgangen potentielt anvendes til udvikling af lærervejledninger, hvor bidraget kan give læremiddelsproducenterne et øget fokus på, hvordan de ønsker at adressere lærerne i lærervejledningerne. Vi forestiller os, at læremiddelforfattere og forlag kan få en opmærksomhed på, hvordan de vælger at formulere sig gennem lærervejledningens indhold. Det gælder både den implicite og den eksplicite positionering af læreren – hvad forventes konkret fagligt af læreren som modtager af lærervejledningens budskab, hvilke muligheder for handling skabes, og hvilket råderum giver det lærerne. Dermed har analysetilgangen potentiale både analytisk og produktivt og vil med fordel også kunne anvendes kvantitativt ved en eventuel videreudvikling og operationalisering og evt. forenkling af analysekategorierne.

Referencer

- Ahl, L.,** Koljonen, T. & Helenius, O. (2017). The Voice of Curriculum Developers in Teacher Guides. *For the Learning of Mathematics*, 37(2), 35-39
- Bowen, G. A.** (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bremholm, J. & Skott, C. K.** (2019). Teacher planning in a learning outcome perspective: A multiple case study of mathematics and L1 Danish teachers. *Acta Didactica Norge*, 13(1), 1-22. <https://doi.org/10.5617/adno.5540>
- Brown, M.** (2009). The Teacher-Tool Relationship. Theorizing the Design and Use of Curriculum Materials. I: J. T. Remillard, B. A. Herbel-Eisenmann & G. M. Lloyd (red.), *Mathematics Teachers at Work: Connecting Curriculum Materials and Classroom Instruction* (s. 17-36). Routledge.
- Buch, B.,** Gissel, S. T., Oksbjerg, M., Kjeldsen, K. & Albrechtsen, T. R. S. (2023). A systematic review of research on teachers' guides. *Learning Tech*, 8(12), 12-40. <https://doi.org/10.7146/lt.v7i12.132330>
- Bueie, A. A.** (2002). Lærebokvalg – en formalisert og systematisk prosess? En undersøkelse av valg av lærebøker for norskfaget i den videregående skolen. *Skriftserien fra Høgskolen i Vestfold*, 11(4).
- Bundsgaard, J.,** Buch, B. & Fougat, S. S. (2017). De anvendte læremidlers danskfag belyst kvantitativt. I: J. Bremholm, J. Bundsgaard, S. S. Fougat & A. K. Skyggebjerg (red.), *Læremidlernes Danskfag*. (s. 28-54) Aarhus Universitetsforlag.

- Bundsgaard, J. & Hansen, T. I.** (2011). Evaluation of learning materials: a holistic framework. *Journal of Learning Design*, 4(4), 31-44. <http://dx.doi.org/10.5204/jld.v4i4.87>
- Børne-** og Undervisningsministeriet (2018a). *Oversigt over kommunernes forbrug af puljen til digitale læremidler 2017*. Lokaliseret [8. april 2024] på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf18/180601-notat-over-sigt-over-kommunernes-forbrug-af-puljen-til-digitale-laeremidler-i-2017.pdf>
- Børne-** og Undervisningsministeriet (2018b). *Pulje har sat skub i markedet for digitale læremidler*. Lokaliseret [8. april 2024] på: <https://www.uvm.dk/aktuelt/nyheder/uvm/2018/juni/180601-pulje-har-sat-skub-i-markedet-for-digitale-laeremidler>
- Børne-** og Undervisningsministeriet (2019a). *Dansk. Faghæfte*. Lokaliseret [8. april 2024] på: https://emu.dk/sites/default/files/2023-01/GSK_Dansk_Fagh%C3%A6fte_2020.pdf
- Børne-** og Undervisningsministeriet (2019b). *Dansk. Fælles Mål*. Lokaliseret [8. april 2024] på: https://www.emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_F%C3%A6llesM%C3%A5l_Dansk.pdf
- Børne-** og Undervisningsministeriet (2021). *Lærers digitale hverdag – kvantitativ kortlægning*. Lokaliseret [8. april 2024] på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf21/jun/210621-rapporten-laerers-digitale-hverdag.pdf>
- Carlsen, D. & Hansen, J. J.** (2009). *At vurdere læremidler i dansk*. Dansk lærerfor-
eningens Forlag.
- Collopy, R.** (2003). Curriculum Materials as a Professional Development Tool: How a Mathematics Textbook Affected Two Teachers' Learning. *The Elementary School Journal*, 103(3), 287-311. <https://doi.org/10.1086/499727>
- Corbin, J. & Strauss, A.** (2015). *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. SAGE Publications.
- Creswell, J. W.** (2008). *Educational Research. Planning, Conduction, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Pearson.
- Dahler-Larsen, P.** (2007). Kvalitativ metode. *Politica*, 39(3), 317-334. <https://doi.org/10.7146/politica.v39i3.69868>
- Dansk.gyldendal.dk.** (u. å.). *Om forløbene...* Lokaliseret [04. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/til-laereren/om-portalen/om-forloebene>
- Davies, B. & Harré, R.** (2014). *Positionering: diskursiv produktion af selver*. Forlaget Mindspace.
- Davis, E. A. & Krajcik, J. S.** (2005). Designing educative curriculum materials to promote teacher learning. *Educational Researcher*, 34(3), 3-14. <https://doi.org/10.3102/0013189X034003003>
- Fairclough, N.** (2008). *Kritisk diskursanalyse: En tekstsamling*. Hans Reitzels Forlag
- Fougst, S. S.** (2011). Interaktionsbaseret samtaleanalyse af undervisning. *Synsvinkler*, 20(43), 195-213.
- Frederiksen, M.** (2020). Mixed methods-forskning. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder. En grundbog* (s. 257-277). Hans Reitzels forlag.

- Gissel, S. T.** (2015). Læreres brug af iSKRIV. *Læremiddeldidaktik*, 8(1), 42-60.
- Gissel, S. T.** (2021). Læreres brug af digitale fagportaler i L1-undervisningen. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 105(3), 282-295.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2021-03-03>
- Gissel, S. T., Buch, B., Carlsen, D. & Skov, L. I.** (2021). Læremidler og læremiddelbrug i L1 i Danmark. Læreres ibrugtagning, didaktisering og redidaktisering af didaktiske, semantiske og funktionelle læremidler i danskundervisningen. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi*, 6(9), 80-119.
<https://doi.org/10.7146/lt.v6i9.124762>
- Gissel, S. T., Buch, B., Oksbjerg, M., Kjeldsen, K. & Lytje, M.** (2022). Lærervejledningslandskabet i Danmark. *Learning Tech – Tidsskrift for læremidler, didaktik og teknologi*, 8(12), 41-74. <https://doi.org/10.7146/lt.v7i12.132029>
- Gjesing, A.** (2011) *Romantikken – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/perioder/romantikken/kapitler/laerervejledning>
- Halliday, M. A. K. & Matthiessen, C. M. I.** (2004). *An Introduction to Functional Grammar*. Routledge.
- Hansen, J. J.** (2010). *Læremiddellandskabet. Fra læremiddel til undervisning*. Akademisk forlag.
- Harré, R. & Van Langenhove, L.** (1999). *Positioning Theory. Moral Contexts of Intentional Action*. Wiley-Blackwell.
- Herbel-Eisenmann, B. A.** (2007). From Intended Curriculum to Written Curriculum: Examining the “Voice” of a Mathematics Textbook. *Journal for Research in Mathematics Education*, 38(4), 344-369.
- Imsen, G.** (2020). *Lærerenes verden: Innføring i generell didaktikk*. Universitetsforlaget.
- Jeppesen, L. & Trabolt, M. N.** (2018). *Ternet Ninja – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/hovedvaerker/ter-net-ninja/kapitler/laerer/laerervejledning>
- Jørgensen, M. W. & Phillips, L.** (1999). *Diskursanalyse som teori og metode*. Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.
- Kelly, A. L.** (2013). *Jesper Wung-Sung – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/forfatterskaber/jesper-wung-sung/kapitler/laerervejledning>
- Kelly, A. L.** (2015). *Ondskab – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/temaer/ondskab/kapitler/laerervejledning>
- Kilian, A. S.** (2020). *Unge Under Pres – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/temaer/unge-under-pres/kapitler/laerer/laerervejledning>
- Læremiddel.dk** (2021, 2. september). *Status på projekt om lærervejledningen: Design, brug og virkning*. Lokaliseret [5. februar 2024] på: <https://laeremiddel.dk/status-paa-projekt-om-laerervejledningen-design-brug-og-virkning/>
- Læremiddel.dk** (u. å.). *Lærervejledningen: Design, Brug og Virkning*. Lokaliseret [8. april 2024] på: <https://laeremiddel.dk/projekter/laerervejledningen-design-brug-og-virkning/>

- Læremiddeltjek** (u. å.). *Læremiddeltjek*. Lokaliseret [24. juli 2024] på: https://laeremiddel.dk/wp-content/uploads/2023/05/laeremiddeltjek_interaktiv_fil.pdf
- Madsen, J. Ø. & Saldern, C. H.** (2019). *Tag Gaden Tilbage – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/hovedvaerker/tag-gaden-tilbage/kapitler/laerer/laerervejledning>
- Mikk, J.** (2000) *Textbook: Research and Writing*. Lang.
- Nølle, H.** (2020). *Præsupposition*. Lokaliseret [4. april 2022] på: <https://denstordanske.lex.dk/pr%C3%A6supposition>
- Oksbjerg, M.** (2021). *Undervisning med litteraturlæremidler på mellemtrinnet*. Aarhus Universitet.
- Olsen, C. & Skovgren, E., M.** (2022). *Lærervejledningens Positioneringspotentialer. Om henvendelsesformer og positionering i lærervejledninger på fagportalen dansk.gyldendal.dk* [Upubliceret Specialeopgave]. Aarhus Universitet.
- Olsen, J., H.** (2011). Præsupposition og implikatur – en tekstlingvistisk analyse af politiske blogs. *Semikolon*, 12(22), 31-38.
- Remillard, J. T.** (2000). Can Curriculum Materials Support Teachers' Learning? Two Fourth-Grade Teachers' Use of a New Mathematics Text. *The Elementary School Journal*, 100(4), 331-350. <https://doi.org/10.1086/499645>
- Remillard, J. T.** (2012). Modes of Engagement: Understanding Teachers' Transactions with Mathematics Curriculum Resources. I: G. Guedet, B. Pepin & L. Trouche (red.), *From Text to 'Lived' Resources. Mathematics Curriculum Materials and Teacher Development*. (s. 105-122). Springer.
- Remillard, J. T. & Bryans, M. B.** (2004). Teachers' Orientations toward Mathematics Curriculum Materials: Implications for Teacher Learning. *Journal for Research in Mathematics Education*, 35(5), 352-388. <https://doi.org/10.2307/30034820>
- Rytter, C.** (2011/2019). *Nyhedsformidling – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/genrer/nyhedsformidling/kapitler/laerervejledning>
- Schou, D. V.** (2021). Fagportalen dansk.gyldendal.dk – En mosaik af forskellige syn på danskundervisning. *Viden om Literacy* 29, 38-45.
- Schrivver, H.** (2014/2019) *Pressefoto – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/genrer/pressefoto/kapitler/laerervejledning>
- Schön, D. A.** (2001). *Den reflekterende praktiker. Hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Forlaget Klim.
- Selander, S.** (1994). Pedagogiska texter och retorik. I: S. Selander & B. Englund (red.), *Konsten att informera och övertyga. En antologi om pedagogik, text och retorik*. (s. 41-54). HLS Förlag.
- Sigurgeirsson, I.** (1992). *The Role, Use and Impact of curriculum Materials in Intermediate Level Icelandic Classrooms*. University of Sussex.
- Skjelbred, D.** (2002). Some Norwegian teachers Evaluation of the Teachers's Guide. I: J. Mikk, V. Meisalo, H. Kukemelk & M. Horsley (red.), *Learning and educational Media. The Third IARTEM Volume*. University of Tartu.

- Skjelbred, D.** (2007). Teachers' Guides in Textbook Research. *IARTEM E-Journal*, 1(1), 25-35. <https://doi.org/10.21344/iartem.vii1.803>
- Steffensen, B.** (2005). *Når børn læser fiktion – Grundlaget for den nye litteraturpædagogik*. Akademisk forlag.
- Stylianides, G. J.** (2007). Investigating the Guidance Offered to Teachers in Curriculum Materials: The Case of Proof in Mathematics. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 6, 191-215. <https://doi.org/10.1007/s10763-007-9074-y>
- Suh, H.** (2019). The Voice of Mathematics Teacher Guides from Their Use of Pronouns, Modality, and Imperatives. *Research in Mathematical Education*, 22 (3), 223-243. <https://doi.org/10.7468/jksmed.2019.22.3.223>
- Thurah, T.** (2014). *Det moderne gennembrud – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/perioder/det-moderne-gennembrud/kapitler/laerervejledning/laerervejledning>
- VIVE** (2023). *PISA 2022. Hovedrapport*. Lokaliseret [8. april 2024] på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/int/240131-301336-pisa-2022-hovedrapport-pdf-ua.pdf>
- Østergreen-Olsen, D.** (2011). *Kim Fupz Aakeson – Lærervejledning*. Lokaliseret [4. marts 2022] på: <https://dansk.gyldendal.dk/forloeb/forfatterskaber/kim-fupz-aakeson/kapitler/laerervejledning>

Appendix A

Oversigt over de analyserede lærervejledninger med angivelse af forløbsområde, titel, klassetrin, længde, varighed, årstal samt forfatter. For at imødekomme eventuelle redigeringer har vi foretaget analyser-

Lærervejledning til undervisningsforløb	Danskfaglige områder	Antal normalsider (cirka)	Forfatter	Årstal	Varighed	Stemmer	Klassetrin
Det moderne gennembrud	Perioder	47 NS	Thomas Thurah	2014	32 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Autoritet	8.-9. klassetrin
Romantikken	Perioder	22 NS	Anders Gjesing	2011	14 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Forbi Autoritet	8.-9. klassetrin
Ternet Ninja	Hoved-værker	4 NS	Louise Jeppesen & Monica Navarro Trabolt	2018	20 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Autoritet	7. klassetrin
Tag Gaden Tilbage	Hoved-værker	4,5 NS	Jane Østergaard Madsen & Christina Holdt Saldern	2019	16 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Autoritet	9.-10. klassetrin
Nyhedsformidling	Genrer	4,5 NS	Charlotte Rytter	2011/2019	14 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Forbi Autoritet	7.-8. klassetrin
Pressefoto	Genrer	7 NS	Hanne Schriver	2014/2019	12 lektioner	Filosof Ekspert Autoritet	8.-9. klassetrin
Unge Under Pres	Temaer	2 NS	Anne Sofie Kilian	2020	18 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Forbi Autoritet	8.-9. klassetrin
Ondskab	Temaer	5 NS	Amanda Lundberg Kelly	2015	12 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Forbi Autoritet	9. -10. klassetrin
Kim Fupz Aakeson	Forfater-skaber	5 NS	Dorte Østergren-Olsen	2011	12 lektioner	Filosof Ekspert Gennem Autoritet	7. -8. klassetrin
Jesper Wung-Sung	Forfater-skaber	6 NS	Amanda Lundberg Kelly	2013	16 lektioner	Ekspert Gennem Forbi Autoritet	7. -8. klassetrin